

Ronald M. Bonesteel

Prevence etnických a národnostních konfliktů

Nejen v Evropě, ale i v dalších částech světa, se znovu zdvihá hrozba etnických a národnostních konfliktů. Stačí se jen podívat na bývalý Sovětský svaz či Jugoslávii, abychom pochopili jejich potenciální destruktivitu pokud mezinárodní společenství tento vývoj včas nezastaví či alespoň nezpomalí jeho rozšiřování. Řešit tyto problémy jen tak bez přípravy a současně řešit jejich dlouhodobou prevenci se někomu zdá jako marné a špatné uspořádání pořadí důležitosti úkolů. Ovšem nic není dále od pravdy.

I když se snažíme pochopit, zvládnout a napravit vzplanutí dnešních etnických a národnostních konfliktů, musíme také současně hledat způsoby jak takovým konfliktům v budoucnu zabránit. Jestliže budeme čekat na přerušení bojů, abychom formulovali dlouhodobé úkoly, nikdy to neuděláme, protože žádná taková pauza není v dohledu. Proto, aby nejlépe dosáhlo žádaného cíle, se musí mezinárodní společenství seznámit s historií a zkušenostmi z etnických a národnostních konfliktů, se systémy rovnováhy moci, s prevencí a zamezením válce. V konečné analýze historie a teorie ukazují, že etnickým a národnostním konfliktům může být účinně zabráněno pouze fungujícím mezinárodním systémem kolektivní bezpečnosti. Pouze kolektivní akce může mít trvalejší naději na účinné zamezení etnických konfliktů bez toho, aby rozbily mezinárodní řád.

Zároveň je důležité, aby mezinárodní společenství mělo svůj cíl zamezit těmto konfliktům podložen připraveností, pohotovostí a vůlí vydržovat odstrašující vojska, a bude-li třeba, i prokázat jejich hodnověrnost rozhodným nasazením spojeneckých ozbrojených sil v defenzivní a aktivní roli. Dnešní mezinárodní bezpečnostní orgán, Spojené národy, nejsou organizovány tak, aby tuto novou roli vykonávaly efektivně. Nicméně obnovením některých starších konceptů a organizací, reformováním určitých aspektů jejich operačních procedur, může OSN svou předpokládanou a nezbytnou úlohu vyplnit. Dokonce by to podpořilo nutnou rozhodnost celého mezinárodního společenství, avšak bude-li chybět mezinárodnímu společenství pevná vůle takovou reformu provést, bude-li mu chybět i potřebná vůle odstrašení vzniku etnických a národnostních konfliktů, nastane tato

druhá varianta, svět bude odsouzen ke konfliktům až do vzniku další éry bipolarity, podobné té, ze studené války, která etnické a národnostní konflikty potlačí. Bohužel takový svět nese s sebou současně i možnost náhlého hromadného sebezničení.

Protože nevíme jak ničivý takový světový konflikt může být, to nejlepší na co můžeme vsadit je podniknout nezbytná preventivní opatření, aby podobná situace nemohla nikdy vzniknout. Prvním krokem k tomuto cíli je **vytvoření kolektivního konvenčního odstrašení** proti etnickým a národnostním konfliktům.

I. Výchozí situace: Státy, národy a stabilita po skončení studené války

Současná mezinárodní situace nevznikla přes noc ani v posledních dvou letech či od vzniku války v bývalé Jugoslávii. Kořeny etnických konfliktů jsou daleko hlubší a letitější a první náznaky, že se znovu objeví na světové scéně, byly dobře patrný dlouho předtím, než Slovinsko začalo směřovat k nezávislosti.

V roce 1989 tehdejší náměstek ministra zahraničních věcí USA Lawrence Eagleburger poznamenal, že se „pohybujeme k ... světu ve kterém moc a vliv budou rozděleny mezi pluralitu států“. Takový svět, pokračoval dále, nebude nezbytně

„bezpečnějším místem, než období studené války, ze kterého právě vycházíme ... Navzdory všem rizikům a nejistotám, studená válka byla charakterizována pozoruhodně stabilním systémem vztahů mezi velmocemi. Letmý pohled do učebnic historie nám poví, že totéž se nemůže prohlásit o období od vzniku evropských národních států až do vypuknutí druhé světové války“.

Eagleburger rozpoznal, že multipolární svět by sloužil jen k tomu, aby podporoval nacionalismus, a že změny, které tehdy nastávaly v střední a východní Evropě, vynášely „dlouho potlačovaný etnický antagonismus a národnostní rivalitu na povrch“. S tímto rozptýlením moci a vlivu se budou muset vyrovnat státy samy. To je skutečnost ležící přímo ve středu celého problému, neboť historie států v tomto směru není příliš pozitivní. Jack Snyder vysvětluje, že se stát musí současně snažit o tři věci, které ovlivňují jak domácí, tak mezinárodní stabilitu: „bránit se proti ostatním státům, ... udržovat svůj monopol násilí proti předpokládaným domácím oponentům, ... a získávat zdroje společnosti pro oba účely“. Aby státy splnily tyto tři požadavky, musí se velmi často spoléhat „především na silnou vojenskou byrokracii a nacionalistické mýty“. Jsou to „nerozlučné sloupy moderního státu jež formují jeho vnitřní řád, který je potom náchylný k nacionalistické zahraniční agresi“.

Ještě významnějším mezinárodním činitelem než „stát“ je „národní stát“, který vznikl kombinací národní odpovědnosti s potřebou vlastního státu a etnicko-nacionalními emocemi. Národní stát je činitel, který představuje a vykonává jak tvůrčí, tak destruktivní „přání svých příslušníků“, bez ohledu na to jaká ideologie či jaké další faktory mu poskytují motivaci. Národní stát poskytuje opodstatnění i rámec pro „právní, kulturní a další motivační hodnoty svých příslušníků“. Je to „nacionalismus“, který dává státnímu příslušníku pocit identifikace s určitým národním státem a který představuje možná tu „nejjednodušší ale nejdůležitější formu ideologie dvacátého století“. Existence národního státu a nacionalismu, který je jím vyvolán, „zapojuje veškeré obyvatelstvo do války“.

Jistý politolog definoval nacionalismus jako „systém politických přesvědčení toho kterého národa, tj. jednotlivců s určitými vlastnostmi účelově je odlišující od jiných, které požadují, aby národ měl svůj vlastní stát“. Nacionalismus nemusí být nutně ve své podstatě nesnášenlivý, ale může zůstat jednoduše tolerantním (měkkým), kdy určitý národ je pouze pyšný na své úspěchy, své povahové rysy atd. Avšak tolerantní nacionalismus je velmi často vládou měněn v nesnášenlivý (nebo hyper-) nacionalismus, aby pomohl mobilizovat masy na podporu státní bezpečnostní politiky - obzvláště když vláda bude asi od těchto mas vyžadovat nějaké oběti. Tento hypernacionalismus může být nejlépe popsán jako „přesvědčení, že jiné národy, respektive národní státy, jsou méněcenné a nebezpečné, a tudíž s nimi musí být jednáno tvrdě“.

Evropský nacionalismus byl v období studené války omežován dvěma silami. Ve východní Evropě autoritativním komunistickým Sovětským svazem a Varšavskou smlouvou. V západní Evropě a ve Středomoří byl znesnadněn podmínkami studené války, ve které „vzájemná potřeba zadržovat Sovětský svaz umiřovala stará nepřátelství“. Konec studené války nepřinesl s sebou „konec vojenské hrozby, ale spíše její rozptýlení neboť neexistuje jediný zdroj nebezpečí...“. Dále bychom měli mít stále na paměti, že v této době, po rozpadu SSSR, „nepřítomnost bezprostřední vojenské hrozby není žádnou zárukou, že takové hrozby již neexistují“.

V tomto ohledu je Jugoslávie klasickým případem. Během studené války byla autoritativním východoevropským státem, ale zároveň sdílela se západní Evropou stejnou potřebu „zadržovat“ Sovětský svaz. „Po smrti maršála Tita, konci komunismu a studené války už nebylo nic, co by drželo federaci jižních Slovanů pohromadě“. Zbyl jedině primitivní nacionalismus.

Čtenář by se měl nad důvody rozbití Jugoslávie pořádně zamyslet. Ačkoliv Tito zemřel před téměř deseti lety, Jugoslávie se začala rozpadat až po zhroucení komunismu a na konci studené války. V Jugoslávii etnické skupiny sdílely „společnou potřebu“ zabránit sovětské dominanci. To zmiřovalo etnická nepřátelství. Jakmile tento motiv pro umírněnost zmizel, zmizela také tato „vzájemná potřeba“, která zapříčiňovala ono „zmiřování nepřátelství“. Vzhledem k dané evropské historii etnicky založených nepřátelství a válek, pokud mezinárodní společenství znovu nedefinuje nějakou novou „vzájemnou potřebu“, která bude poskytovat podněty pro zmiřování nepřátelství, důsledky budou katastrofální.

■ Současné úkoly

Noví političtí předáci ve východní Evropě řeší dnes tři důležité úkoly. Současné musí vyvinout novou základnu pro bezpečnost svých států, institucionalizovat demokratický systém ve svých zemích a vytvořit svobodný trh. Zároveň ale musí zápasit s etnickými a národnostními problémy, které zeslabují rozšiřování demokracie. Dále existuje možnost, že se konflikt z Balkánu rozšíří i do dalších států kde mohou vzniknout lokální potyčky nebo i menší války. Ani demokratický režim totiž není zárukou proti etnickým nepokojům. Demokratické volby mohou také vyvolat etnický konflikt, jestliže etnická většina užívá svého volebního vítězství k potlačení poražených minorit.

Nebezpečí ve východní Evropě nespočívá v tom, že se např. Polsko pokusí zmocnit částí Litvy, Ukrajiny nebo nějakého jiného státu. Nebezpečí je v tom, že vzhledem k ekonomickým obtížím a nenaplněným nadějím se celková situace může zhoršit do té míry, že vzniknou různé režimy s různou dynamikou. Stručně řečeno, „existuje nebezpečí, že vznikne Jugoslávie ve velkém“. Jak napsal Jack Snyder, „strukturální deformace multipolarity znamená, že menší nepokoje se budou měnit do velkých střetnutí, ... mající svůj základ v militarismu a nacionalismu, které jsou živeny multipolární nejistotou“. Snaží se svým čtenářům vysvětlit, že se nacionalismus může stát velmi mocným nástrojem v „anarchistických podmínkách“, které jsou charakteristické pro východní Evropu.

■ Některá základní fakta, která potřebujeme znát, když uvažujeme o etnických a národnostních konfliktech

Existuje několik modelů pro definování dynamiky etnických konfliktů, obzvláště těch dlouhotrvajících. Jeden model tvrdí, že zdrojem etnických konfliktů je „touha po identitě“ a že jsou důsledkem „strachu z vyhynutí, který vzniká ze zkušeností zranitelné etnické skupiny, žijící se vzpomínkami na perzekuce a masakry“. Tyto obavy nejsou vyhrazeny jen etnickým minoritám, ale mohou být také pocítovány a může být na ně reagováno příslušným způsobem v etnických pluralitách i etnickými majoritami. Tyto obavy a prožitky mohou uvést do pohybu síly schopné zničit společenský pořádek, někdy i navždy.

První modelová situace vzniká za předpokladu, že jedna etnická minorita ovládá společnost tím, že se zmocnila kontroly všech institucí zabezpečující její budoucí dominanci a vlastní národní identitu. Tyto instituce mají sklon chovat se způsobem „donucovacích režimů, vyznačujících se velkou povolností obyvatelstva, ale jejich malou podporou“. Protože v těchto institucích dominuje vládnoucí etnická skupina, instituce nejsou připraveny řešit - jinak než násilím - proces společný všem etnickým konfliktům: sociální a politické mobilizaci nedominantních etnických skupin. Taková mobilizace vykonává „nátlak na instituce, které nikdy nebyly vytvářeny k tomu, aby absorbovaly podobné změny tak rychle“, a obvykle vedou k protimobilizaci konzervativních příslušníků dominantní etnické skupiny: Násilí, které používají jak dominantní, tak nedominantní skupiny proti sobě navzájem, slouží jako palivo pro počáteční „strach z vyhynutí“, které je zažíván oběma skupinami, a může ve svých důsledcích vést k naprostému zhroucení společenského pořádku.

Tento model nabízí několik obecných závěrů, které jak se zdá mohou být použity i na události v Jugoslávii:

1. Dlouhodobé etnické konflikty jsou častější když strach z vyhynutí je hluboce a široce sdílen celou etnickou populací.
2. Ve společnostech s hierarchickým pořádkem etnických vztahů různé etnické skupiny zažívají větší strach z vyhynutí. V takových společnostech snadněji vznikají etnické konflikty.

3. Jestliže dominantní etnická skupina v daném státě bude regionálně minoritou, potom její strach z vyhytnutí bude větší. Tento strach je zhoršen jestliže regionálně dominantní skupina (skupiny) mají sklon k iredentismu.
4. Čím více nedominantní etnická skupina mobilizuje své příslušníky, tím více je dominantní skupina nejistá a v důsledku toho i více represivní. To má za následek vyšší pravděpodobnost etnického konfliktu.

Jiný politolog popisuje pochopitelný zájem etnických skupin - malých i velkých - na své nezávislosti, na osobních i skupinových právech, na potřebě najít „někoho“ kdo je bude chránit. „Jestliže nebude nalezen nový bezpečnostní řád překračující národnostní omezení, potom tolik vychvalovaný *Nový světový řád* se bude lišit jen velmi málo od těch, které existovaly v minulosti“. Aby jednotlivci mohli odolat vábení bezpečnosti, kterou nabízí nacionalismus i ostatní ideologie, musí být vypracován systém, který jim umožní, aby se cítili bezpečně i jako jedinci, vně jakékoli nacionalistické skupiny. Právě tak jako příslušníci policie pomáhají občanům cítit se na ulicích bezpečně, bez toho, aby se sdužovali do skupin kvůli své osobní bezpečnosti, musí být vypracován systém, který bude poskytovat stejný pocit bezpečí na mezinárodní úrovni. Věrohodný systém kolektivní bezpečnosti, který bude sloužit jako odstrašení - a bude-li třeba jako obrana - proti etnickým a národnostním útokům jakéhokoliv druhu, velmi prospěje individuální bezpečnosti a míru v daném regionu.

Finální analýza, řešení dlouhodobých etnických konfliktů musí vycházet vstříc bezpečnostním potřebám nedominantních i dominantních skupin jak na místní, tak na regionální úrovni. Mezinárodní společenství musí zabezpečit, aby tyto cíle zajistilo bez použití síly a že etnické skupiny nebudou potlačovány zbraněmi místně či regionálně dominujících skupin. Mezinárodní společenství je povinno zřídit určitý systém pro vyhodnocování legitimacy těchto nacionalistických požadavků, aby umožnilo jejich mírové narovnání. Vyhodnocování legitimacy bude konečně vyžadovat, aby mezinárodní společenství určilo, kdo má pravdu a kdo ne; které společenství by mělo podporovat a proti kterému postupovat. V této nové situaci musíme začít definicí „nepřítele“, což se nám vlastně doposud ještě nikdy nepodařilo úspěšně provést.

Ve světě etnických a národnostních konfliktů „nepřítel“, kterého musíme odstrašit - a bude-li třeba i proti němu postupovat - není „kdo“, ale „co“. Musíme přejít od odstrašování účastníků konfliktu k odstrašování jejich akcí. Tyto akce - to je „co“ zasluhuje odstrašení, tj. užívání historicky vzniklých etnických a národnostních rozdílu v kultuře, náboženství či jakékoli jiné etnicky založené identifikační odlišnosti k ospravedlnění nebo racionalizaci represí či výbojů, obzvláště když dosahují úrovně genocidy. Mezinárodní společenství nebude moci postupovat - silou zbraní - proti každému porušení lidských práv. I kdyby to bylo kvůli jakkoli ušlechtilé příčině, praktické nástroje provádění takové politiky nejsou v současné době dostupné. Ale nástroje pro prevenci represí, výbojů, vyhlazení celého národa, k dispozici jsou. Ovšem efektivní budou jen v tom případě, když mezinárodní společenství bude uzpůsobeno tak, aby je mohlo skutečně využít. Jaké jsou to tedy nástroje a jak by měly být zorganizovány, aby co nejlépe sloužily zájmům společnosti?

II. Kdo by měl jednat? Různé systémy rovnováhy moci a jejich vliv na svět etnických a nacionálních konfliktů

Zatímco je zcela jasné, že pro mezinárodní společenství končí období studené války, není zcela jasné, jaké období vlastně začíná. Bude toto období dalším „evropským koncertem“, anebo obdobím ekonomické, etnické a politické nestability, jaká existovala mezi dvěma světovými válkami? Ačkoliv v tomto ohledu zůstává ještě mnoho nejasného, vidíme, že je nejvyšší čas, aby se mezinárodní společenství rozhodlo, jak se bude organizovat, aby mohlo řídit potenciálně destruktivní síly etnických a nacionálních konfliktů, než se jí vymknou zcela z kontroly.

Existují dva realistické způsoby, které mohou být užity, aby chránily mezinárodní řád: „přijetí a využití vnitřních politických sil jako prostředku pro zachování pořádku a dále napomáhání silám vně státu samotného pomocí různých mechanismů a procesů“. Ten první způsob se vztahuje více k tvoření aliancí, zatímco obsahem toho druhého je kolektivní bezpečnost. Volba, kterou dělá stát v tomto ohledu, s konečnou platností určí, kdo bude hlavním aktérem při prevenci a odstrašení etnických a národnostních konfliktů.

■ Dostupné a vzájemně si konkurující volby

V mezinárodním politickém systému, který někteří teoretici nazývají „poloorganizovanou anarchií“, budou státy hledat formy takového kooperativního chování s ostatními státy, aby „vytvořily sílu a snížily riziko“, a tím podnikly kroky k zajištění vlastních bezpečnostních zájmů v mezinárodním systému, kde „síla směřuje k tomu, aby se stala obecně sdíleným společným jmenovatelem“. S těmito konečnými bezpečnostními cíli na mysli státy vytvoří různé propojené aliance, spočívající především na třech důvodech založených na síle. **Za prvé**, budou-li vlastní kapacity státu nedostatečné, aby dosáhl určitého politického cíle, potom to, že vstoupí do aliance, mu umožní spolu s dalšími státy seskupit potřebné prostředky a kapacity. **Za druhé**, stát může zjistit, že dosažení určitého cíle v rámci široce pojaté politiky vyžaduje nepřiměřené množství zdrojů; tudíž se bude snažit o kolektivní akci. Konečně **za třetí**, stát nemusí mít žádné problémy, a proto se může snažit zajistit si podobné příznivé mezinárodní podmínky i v budoucnu. Krátce, „národy selektivně vstupují do aliancí, aby získaly chladně vykalkulované výhody při sledování současných i budoucích národních cílů“.

Avšak proces, ve kterém národy „selektivně vstupují do aliancí“ při sledování „chladně vykalkulovaných výhod“, vede k vytvoření systémů rovnováhy moci, pomocí kterých státy dosahují svých záměrů a zaručujících „stabilní“ mezinárodní prostředí. Stupeň „stability“, který poskytuje systém rovnováhy moci, se ale bude měnit z hlediska perspektivy toho kterého státu.

Ve vysvětlující diskusi o teoriích rovnováhy moci jeden odborník načrtl čtyři odlišné systémy rovnováhy, každý z nich založený na kombinaci dvou oddělených charakteristik: jedná se o rozdělení schopností a rozdělení postojů. **Rozdělení schopností** je nejlépe popsáno jako stav, při kterém jsou prostředky, umožňující vést válku, rozdělovány různým způsobem mezi státy. Tyto prostředky mohou být

soustředěny v rukou pouze několika států, jako to bylo v případě bipolárního světa, nebo relativně rovnoměrně rozděleny mezi mnoho států, takže žádný jednotlivý stát nebo skupina států nemá převahu těchto prostředků. Druhý příklad je typický pro multipolární svět. **Rozdělení postojů** se vztahuje ke stavu, kdy každý jednotlivý stát sdílí tytéž hodnoty a cíle a také se dotýká postojů států kolem. Kde se hodnoty, které vyznává stát, shodují, rozdělení je považováno za nízké; zatímco vysoké rozdělení postojů obvykle znamená vyšší dispozice pro konflikt.

Ze čtyř možných kombinací představuje „napjatý bipolární svět“, ve kterém je nízké rozdělení moci a vysoké rozdělení postojů, ten nejvyšší potenciál pro ničivý destruktivní konflikt. To bylo charakteristické pro vrchol studené války v padesátých a šedesátých letech. I menší konflikt se mohl změnit ve velká střetnutí o přežití. A ty zase mohly zahájit nesmírně ničivou a nenávistnou válku. Kombinace, která se jeví jako nejvíce stabilní a vede k trvalému konsenzu, pryč od konfliktů, je systém rovnováhy moci, při kterém existuje **vysoké rozdělení schopností a malé rozdělení postojů**. To lze doložit příklady opravdového multipolárního světa či podobným systémem „evropského koncertu“ 19. století.

Přesun od systému „evropského koncertu“ k napjatému bipolárnímu systému v letech před první světovou válkou hrál významnou úlohu i při jejím vzniku. Autoři této práce ponechávají přesné příčiny války úmyslně nejasné a omezují se pouze na konstatování, že „pohyb od systému rovnováhy moci obvykle začíná v okamžiku, kdy některý národ nebo stát porušuje přijatá dohodnutá pravidla hry“. Někdo může namítnout, že „napjatému bipolárnímu“ systému, charakteristickému pro stav před první světovou válkou, kdy státy byly soustředěny buď kolem Trojdhody (Británie, Francie, Rusko), nebo kolem Trojspolku (Německo, Itálie, Rakousko-Uhersko), předcházela „dohodový“ systém rovnováhy sil, kdy existovalo vysoké rozdělení schopností a postojů. Taková byla situace po berlínském kongresu, ale poté se velmocí začaly spojovat do koaličních systémů, ve kterých pak bojovaly ve světové válce. Stačí snad říci, že „dohodový“ systém rovnováhy sil, ačkoliv nebyl potenciálně velmi destruktivní, byl principiálně méně stabilním vzhledem k vysokému rozdělení jak schopností, tak postojů. Navíc pokusy zavést více „pořádku“ a vnímané „stability“ do mezinárodní situace konečně způsobil, že mezinárodní společenství přešlo k napjatému bipolárnímu systému aliancí, tak jak existoval bezprostředně před první světovou válkou.

Právě jsme vyšli z období volné bipolarity a vstupujeme do období, ve kterém je rozdělení schopností mezi státy jasně na vyšším konci spektra. Relativně nízké rozdělení jaderných zbraní a vysoké technologie naznačuje, že rozdělení schopností je nízké, to je skutečně pravda, ale pouze když se tím zabýváme na makroúrovni. Na mikroúrovni, kde se téměř výlučně (budeme-li mít to štěstí i nadále) odehrávají etnické a národnostní konflikty, je rozdělení schopností opravdu vysoké a vzhledem k současným možnostem obchodníků se zbraněmi lze očekávat, že na vysoké úrovni zřejmě i po nějakou dobu ještě zůstane.

Etnická napětí, která dnes pronikají většinou světa, a obzvláště Evropou, již podle definice naznačují, že existuje i vysoké rozdělení postojů. Zdá se, že tento návrat k „dohodovému“ systému rovnováhy moci je právě takový, jako byl na konci 19. století, kdy byla situace nejméně stabilní. Hlavním úkolem je tedy napravit tuto nestabilní situaci. Vrátíme se snad k napjatému bipolárnímu světu těsně před první

světovou válkou, nebo zvolíme řešení jako byl „evropský koncert“? Je nepravděpodobné, že bychom ve velmi blízké budoucnosti přešli k napjatému bipolárnímu systému. Jestliže by se ale měl systém „evropského koncertu“ znovu vyvinout do střednědobé bipolarity jako před první světovou válkou, potom by mezinárodní společenství mělo uvažovat nad jiným řešením.

Historie prokázala, že mechanismus „evropského koncertu“ na udržování míru je méně spolehlivý při řešení mezinárodního napětí, než bychom si snad mysleli. Omezenost obecného rozhledu, kterou aliance získaly během let „dohody“ směřujících k roku 1914, a bipolární rigidita tohoto uspořádání, jaká se během těchto let vyvinula, zbavily bezpečnostní systém rovnováhy sil „plynulosti, kterou teorie, a zcela zřetelně i praxe, vyžadovala pro účinnou činnost“. Vzhledem k danému potenciálu iracionálních jednání a chybným odhadům při státnických rozhodnutích „systém, ve kterém shoda mezi státy závisela spíše na náhodném splynutí určitých národních zájmů než na uznání obecného zájmu zachování míru“, nemohl, a nemůže ani dnes, se spoléhat na odstrašování agrese. Vskutku, honosně zdůrazňovaný „evropský koncert“ byl „více stav myslí než skutečný organizovaný bezpečnostní systém“, byl nedůslednou metodou, která se při použití v praxi ukázala jenom jako „průměrně účinná“.

Navíc, ačkoliv v době „evropského koncertu“ nebyla žádná světová válka, bylo to cokoliv jiného než epocha míru. Období 1815 až 1914 bylo naplněno koloniálními a občanskými válkami a „revoluce let 1830 a 1848 ukázaly, že se v lůně dynastické legitimacy zvolna rodí síly nacionalismu ...“, které nakonec budou využívat všechny vlády, aby se ospravedlnily na základě nacionalismu a lidového patriotismu“.

Základní vadou při stavbě systému „evropského koncertu“ v multipolárním světě je řešení, které předpokládá, případně se snaží, vytvářet proti sobě stojící koalice, které se vzájemně vyvažují. Takové řešení ve svých konečných důsledcích může dovést státy až ke **konfrontaci**, místo od ní, a může také vést k relativně náhlému vytvoření napjatého bipolárního světa, jak tomu bylo právě před první světovou válkou. Taková cesta zřejmě eliminuje jakýkoli pokus budovat **společnou základnu, jakou je mezinárodní společenství**. Musíme tedy hledat společné mezinárodní základy a vytvrze klást odpor jakémukoli agresorovi, který by narušoval uzavřené dohody širokého kolektivního bezpečnostního systému. Při existenci tohoto systému budou proto proti sobě stát na jedné straně ty státy, které naruší společné zájmy, a na straně druhé ty státy, které budou klást kolektivní odpor proti narušení dohod. Jediným orgánem další integrace mezinárodních bezpečnostních operací jsou dnes Spojené národy.

■ Spojené národy jako řídicí orgán mezinárodních operací

Smyslem a účelem Spojených národů je sžít mezinárodní mír a stabilitu. Záměr zakladatelů „ušetřit příští generace jha války je vtělen do úvodních řádků Charty Spojených národů“. Tudíž primární odpovědností Spojených národů, tak jak je uvedena v Chartě OSN, je v první řadě a především bezpečnost. Ačkoliv jsou Spojené národy ve své podstatě především **politickým** orgánem, jejich původním účelem bylo vynutit zákony zakazující válku a použití síly v mezinárodních vztazích.

Charta OSN autorizuje kolektivní akce k znovunastolení mezinárodního míru „se souhlasem nebo i bez souhlasu zúčastněných stran v konfliktu“. Kapitola 7 Charty OSN poskytuje účinné prostředky pro provádění plánů kolektivní bezpečnosti. Obzvláště čl. 42 zmocňuje Radu, aby „podnikla takové letecké, námořní či pozemní vojenské akce, které mohou být nezbytné k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti“.

Od samého začátku tento koncept kolektivní bezpečnosti předpokládal existenci efektivní Bezpečnostní rady. Zatímco studená válka poněkud omezila její funkčnost, v podmínkách po skončení studené války, bez ideologických rozdlůů a střetávajících se velmocenských zájmů, by mohla více naplňovat původní očekávání a záměry. Dnes je hlavním úkolem přesvědčit mezinárodní společenství, že je ať již v dlouhodobém nebo krátkodobém zájmu každého státu podporovat kolektivní bezpečnost, byť se to nemusí bezprostředně jevit jako příliš výhodné.

Podpora kolektivní bezpečnosti by neměla být vázána výlučně na řízení operací na udržení míru, byť se to tak může někomu snad jevit. Zakladatelé Spojených národů totiž původně předpokládali, že hlavní kolektivní akcí Spojených národů bude **vynucování míru** (kapitola 7); avšak později nastal přesun k udržování míru (kapitola 6) jako důsledek ideologických rozdlůů mezi supervelmocemi v Bezpečnostní radě. Zůstane-li nová mezinárodní situace zachována, mohlo by se mezinárodní společenství vrátit k původnímu důrazu OSN na vynucování míru?

(Dokončení příště)

Přeloženo z materiálu Výzkumného ústavu zahraničních vojenských studií ve Fort Leavenworth (USA), který poskytl při své návštěvě redakce Vojenských rozhledů pracovník tohoto ústavu pplk. Timothy L. Thomas, který dal také souhlas k otisknutí článku.

-FUR-